

Геннадій Боряк

До питання про стан і перспективи розвитку мережевих інформаційних ресурсів соціогуманітарних наук*

Національні пріоритети гуманітарного розвитку України включають, зокрема, й формування суспільства знань, де знання та можливості їх практичного застосування стануть важливим засобом самореалізації і розвитку особистості та ключовими чинниками прискореного розвитку суспільства і держави¹.

Гуманітарна складова наукового сегменту Інтернету є не лише важливим комунікативним засобом сучасного академічного середовища, але й серйозним інструментом формування суспільної свідомості, передусім – шляхом трансформації наукового знання у “підручникове” та загальнодоступне. Соціогуманітарний сегмент глобального інформаційного простору суспільства знань набуває дедалі більшої ваги. Водночас він стає й найбільш вразливою його складовою,

* За матеріалами доповіді автора на засіданні Президії НАН України 13 квітня 2011 р. В основу доповіді покладено результати стосереження за динамікою представлення в Інтернеті здобутків установ Секції суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України протягом 2008–2011 рр. (у складі трьох відділень – економіки; історії, філософії та права; літератури, мови та мистецтвознавства – функціонує 51 установа). Веб-ресурси позаакадемічних освітніх та наукового-дослідних закладів та установ становлять предмет окремого дослідження і тут не розглядаються.

За результатами обговорення доповіді прийнято Постанову Президії НАН України № 108 від 13.04.2011 “Електронні інформаційні ресурси соціогуманітарних наук: стан та перспективи розвитку”; див. текст Постанови на анонімному блозі “Історія України” (http://piffko-history.blogspot.com/2011_07_01_archive.html). Прес-реліз засідання Президії – на порталі НАН України (<http://www.nas.gov.ua/PresidiumMeeting/Documents/110413.pdf>).

¹ Див.: Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року. Проект // Стратегічні пріоритети. – № 2009. – № 3. – С. 11–30.

демонструючи залежність від зовнішніх впливів, наявність недостовірного знання, істотних відмінностей у світоглядних й ціннісних орієнтаціях, у поглядах на минуле країни й перспективи її розвитку. Одна з причин цього – низька присутність в інформаційному просторі наукового інтелектуального продукту, стійка тенденція до маргіналізації наукового гуманітарного знання.

Важливим маркером стану гумантарної складової національного сегменту Інтернету є співвідношення *масового, освітнього та наукового* знання. Особливо рельєфно контури проблеми можна побачити на прикладі історичних веб-ресурсів. За останні роки динаміка їхнього рейтингу демонструє певні позитивні зрушення: в ієрархії найпопулярніших ресурсів *академічні сайти* перемістилися з кінця третьої у середину першої десятки; *аматорський* сегмент перших трьох десятків ресурсів звузився, натомість впевнено розширюється *освітня складова* (потужний електронний масив шпаргалок, рефератів і підручників з історії України витісняє на нижчі щаблі навіть ресурси популярних електронних бібліотек, або ж успішно конкурує з останніми). Але загалом академічні соціогуманітарні ресурси не можна назвати рейтинговими. Пошукові інструменти, за поодинокими винятками, виводять їх за межі перших 3-х екранних сторінок, куди пересічний користувач, як правило, не доходить. У числі лідерів стабільно залишаються Вікіпедія й численні сайти студентських рефератів, поодинокі ж наукові матеріали просто губляться серед аматорських, довідкових та пропагандистських ресурсів, еkleктичних підборок документів з історії України, інформаційного сміття тощо.

Аналогічні результати дає подібне обстеження “мережевого образу” суміжних соціогуманітарних наук (у тому числі – так би мовити,

“більш академічних” за своєю природою, аніж історичні науки): політології, філософії, соціології, етнології, демографії тощо.

Обстеження Інтернету за англomовним запитом “History of Ukraine” засвідчує появу на перших екранних сторінках Вікіпедії, низки популярних, офіційних і аматорських ресурсів, туристичних путівників тощо. Академічний інтелектуальний продукт українознавчих та славістичних осередків пошукові інструменти, як правило, доступніюють набагато пізніше.

Водночас повноцінне й оперативне забезпечення суспільства новітньою науковою інформацією соціогуманітарної спрямованості є необхідною передумовою інноваційного розвитку України, формування сучасного наукового світосприйняття, активізації євроінтеграційних процесів². Упродовж останнього десятиліття, відповідаючи на цей виклик, установи Секції суспільних і гуманітарних наук здійснювали низку дослідницьких та науково-організаційних заходів у цій сфері, основи яких визначені Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки”³, Державною програмою “Інформаційні та

² Див.: *Костенко Л.Й.* Система мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 19–21 травня 2009 р. — К., 2009. — С. 161–163. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2009/09kliznd.html>.

³ Верховна Рада України. Закон від 09.01.2007 № 537-V // Верховна рада України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16>.

комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006–2010 рр.⁴, низкою нормативних актів НАН України 2004–2010 рр. щодо реалізації Програми інформатизації НАН України⁵.

Історіографія проблеми представлення у Мережі здобутків гуманітарних наук являє собою величезний і багатоаспектний масив публікацій (передусім – з історичної інформатики, соціальних комунікацій, бібліотекознавства), аналіз якого має стати предметом окремого дослідження. Для прикладу тут відзначимо лише окремі теоретико-методологічні та дискусійні публікації, здійснені на початку 2000-х рр. у рамках форумів Асоціації “Історія і комп’ютер”⁶, а також останні узагальнюючі дисертаційні дослідження українських авторів щодо мережевого забезпечення наукових досліджень, а також аналізу

⁴ Кабінет Міністрів України. Постанова, Програма, Заходи від 07.12.2005 № 1153 // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1153-2005-%EF>.

⁵ Див.: Питання інформатизації НАН України. Нормативні акти НАН України // Національна академія наук України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <https://intranet.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/rubrics/Pages/inform.aspx>.

⁶ *Сменарцев Г. В.* О представлении и использовании гуманитарных знаний в сети Интернет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kleio.asu.ru/aik/krug/7/16.html>; *Подгаецкий В. В.* Методология, методика, технология? (Размышления о работе секции "Методологические проблемы исторической информатики"). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kleio.asu.ru/aik/bullet/27/6.html>; *Гутнов Д. А.* Опасности глобальной информатизации гуманитарной науки (заметки заинтересованного наблюдателя). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kleio.asu.ru/aik/bullet/27/28.html>; *Бородкин Л.И.* Глобальная информатизация и проблемы репутации. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kleio.asu.ru/aik/bullet/27/29.html>; *Петров М.И.* Глобальная информатизация гуманитарной науки: опасности или временные трудности? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kleio.asu.ru/aik/bullet/27/33.html>.

історичних ресурсів Інтернету (2011)⁷.

Безумовним лідером серед установ Секції у формуванні та представленні науково-інформаційних ресурсів у мережі Інтернет є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Реалізація стратегічної місії Бібліотеки – науково-інформаційного забезпечення наукових досліджень – відбувається поетапно, за кількома взаємопов'язаними напрямками. Першими пріоритетами стало надання доступу до баз даних світових наукових електронних ресурсів, а також виявлення, реєстрація і концентрація електронних наукових і суспільно значущих ресурсів українського сегменту Інтернету.

З 2006 р. Бібліотека запезпечує для установ НАН України мережевий доступ до ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації. Серед них: наукова електронна бібліотека на платформі ScienceDirect (24 тематичні колекції, що містять понад 2 тис. журналів з 7-річною ретроспективою); інформаційні продукти на платформі EBSCOhost; бази даних американських і європейських наукових товариств і агрегаторів інформаційно-аналітичних продуктів;

⁷ *Симоненко Т. В.* Мережеве інформаційно-бібліотечне забезпечення наукових досліджень: Автореферат... канд. іст. наук. Спец. 27.00.03. – Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. – К.: НБУВ, 2011; *Жданович О. В.*

Дослідницькі ресурси історичної тематики в мережі Інтернет: створення та використання: Автореферат... канд. іст. наук. Спец. 07.00.06 – Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010; *Мірошник Р. В.* Інтернет-ресурси історії України в глобальній комп'ютерній мережі: особливості формування, інформаційне наповнення, проблематика (1991–2010 рр.): Автореферат ... канд. іст. наук. Спец. 07.00.01. – Історія України. – К.: НПУ ім. М.Драгоманова, 2011).

бази даних російської суспільно-політичної та наукової періодики; загальнонаукова наукометрична база даних Scopus⁸.

Наймасштабнішим проектом Бібліотеки є загальнодержавний депозитарій “Наукова періодика України” – одне з найбільших у світі сховищ наукових публікацій відкритого доступу. У ньому на єдиній платформі представлено 300 тис. статей з понад 1,3 тис. вітчизняних журналів і збірників наукових праць⁹, серед яких 620 – видання соціогуманітарного профілю; причому частка видань академічних установ становить у цьому сегменті депозитарію лише 7%.

Водночас серйозною проблемою стало наповнення електронного архіву часописів повнотекстовими ресурсами: установи-видавці передавали до депозитарію в НБУВ електронні версії окремих чисел певного видання тільки під час реєстрації його як фахового видання у ВАК України. У більшості випадків на тому супровід електронних архівів періодики припинився. У результаті, наприклад, “Український історичний журнал”, що на порталі Інституту історії України НАН України має унікальний повнотекстовий загальнодоступний архів за 14 останніх років і повний зміст усіх чисел журналу за 1957–2011 рр., в

⁸ Див.: *Костенко Л. Й.* Вказ. праця; Короткий звіт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського □ про наукову та науково-організаційну діяльність у 2010 році // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: офіційний веб-сайт. – Режим доступу:

http://www.nbu.gov.ua/library/zv_2010.html.

⁹ Наукова періодика України // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: офіційний веб-сайт. – Режим доступу:

<http://www.nbu.gov.ua/portal/>.

“Архіві номерів ” на порталі НБУВ представлений лише 3-ма числами за 2009 р.¹⁰

Значним зібранням є електронна бібліотека авторефератів (понад 56 тис. електронних версій авторефератів дисертацій, захищених в Україні (1998–2010); майже половина з них – соціогуманітарного профілю)¹¹.

Формується архів науково-інформаційних і суспільно значущих ресурсів українського сегменту мережі Інтернет (на сьогодні в архіві 700 тис. публікацій)¹². Для установ НАН України організовано авторизований доступ до створеного архіву засобами Української академічної і дослідницької мережі УАРНЕТ¹³. Залишається актуальною проблема надання *повного доступу* до цих ресурсів, але, зрозуміло, її вирішення питання перебуває у сфері компетенції керівництва Бібліотеки, що цілком корелюється із світовою практикою.

Про результативність зазначених напрямів свідчить статистика відвідувань порталу Бібліотеки. Щодоби фіксується понад 40 тис.

¹⁰ Порівн.:

<http://www.history.org.ua/index.php?urlcrnt=JournALL/select.php&seriaName=journal> (портал Інституту історії України НАН України) та http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/UIJ/texts.html (портал НБУВ).

¹¹ Див.: Пошук в електронній бібліотеці авторефератів дисертацій // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/eb/ard.html>.

¹² Див.: Короткий звіт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського про наукову та науково-організаційну діяльність у 2010 році // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/library/zv_2010.html.

¹³ Див.: Науково-дослідна робота “Розробка Екстранет-технологій формування та використання науково-інформаційних ресурсів” (2008–2010) // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/libdoc/10zvit_k.html.

користувачів. Найбільшу завантаженість має депозитарій електронних копій наукової періодики України – до нього звертається 30–35 тис. користувачів, яким щодоби надається понад 200 тис. статей. Аналіз використання електронних ресурсів зовнішніх постачальників наукової інформації свідчить, що установами НАН України за 2006–2009 рр. отримано 1,75 млн. статей¹⁴.

На нинішньому етапі пріоритетним завданням для Бібліотеки стає *формування та організація електронного фонду власних ресурсів і надання онлайн-доступу до них*. Упродовж останніх років зусиллями структурних підрозділів спеціалізованих фондів реалізується проект створення електронного ресурсу “Спеціалізовані та архівні фонди НБУВ”, що має на меті адекватно представити документально-бібліографічну інформацію про унікальні за обсягом та складом ресурси, а також репрезентувати власні книгознавчі та джерелознавчі наукові дослідження. На сьогодні у рамках цього проекту вже сформований потужний електронний фонд, що включає, зокрема, 65 баз даних спеціалізованих фондів НБУВ (стародруки, карти, ноти, газети, періодика, образотворчі видання, рукописи) загальним обсягом 300 тис. записів, понад 100 повнотекстових версій друкованих каталогів, описів та інших довідкових видань за фондами, 1,5 тис. зображень оцифрованих документів та 3,9 тис. сторінок стародруків. Формується електронний фондовий каталог Інституту рукопису (опрацьовано електронний ресурс на 127 фондів обсягом 23 тис. каталожних картки із стислою інформацією про

¹⁴ Див.: Статистика порталу Бібліотеки // // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/library/webstat.html>.

фондоутворювачів). На часі – надання *онлайн* доступу до створених електронних каталогів, імідж-каталогів (каталоги сканованих каталожних карток, 650 тис. записів) та бібліотечно-бібліографічних баз даних спеціалізованих колекцій Бібліотеки¹⁵.

На шляху до створення фахового універсального ресурсу академічної книгозбірні перебуває і Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, що також має власні унікальні спеціалізовані фонди, але на сьогодні надає доступ лише до передплачених та відкритих зовнішніх наукових ресурсів, до того ж – передусім у локальній мережі. Організація ж *онлайн* доступу до повнотекстових матеріалів перебуває на початковому етапі¹⁶.

Сукупний електронний образ *академічної* гуманітаристики в Інтернеті, зрозуміло, складається передусім із тих інформаційних ресурсів, що їх представляють у Мережі інститути Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України. При цьому незаперечні реальні здобутки вчених установ Секції парадоксально дисонують із їхнім електронним відображенням. Передусім – за кількісними показниками: частка академічних ресурсів у загальному масиві інформації гуманітарного сегменту Інтернету залишається мізерною.

Структура гуманітарного наукового знання в Інтернеті також деформована порівняно із тими категоріями реального інтелектуального продукту, що створюється академічними інститутами. Фундаментальні дослідження у вигляді новаторських

¹⁵ За даними, люб'язно наданими автору К. В. Лобузінною, завідувачкою відділу Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

¹⁶ Див.: Про бібліотеку // Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.lsl.lviv.ua/>.

монографічних або колективних багатотомних синтетичних праць, опублікованих останніми роками, взагалі майже не представлені у Мережі, вони розчиняються у масиві проблемних і вузьких прикладних досліджень, результати яких оприлюднені у статтях періодичних та серійних видань.

У загальному масиві наукових ресурсів гуманітарного профілю можна виокремити три основні категорії: дослідницькі (статті, монографії, колективні праці, наукові звіти тощо); джерельні (публікації документів і пам'яток); довідкові (словники, енциклопедії, бібліографічні та інші довідники). На сьогодні репрезентація електронних *дослідницьких та довідкових ресурсів* перебуває на початковому етапі. Активно представляють власні ресурси не більше 20 установ Секції (третина інституцій взагалі не має веб-сайтів або має такі, що не оновлюються, тобто не функціонують)¹⁷.

На усіх сайтах достатньо повно представлений блок *адміністративної інформації* – загальні відомості про установу, її історія, структура, відображено діяльність вчених та спеціалізованих рад, аспірантури й докторантури, контакти. Блок структури Інституту містить, як правило, відомості про структурні підрозділи, основну тематику науково-дослідних робіт, короткі довідки про вчених з основою бібліографією, але без повнотекстових публікацій. Інститут історії України представляє досить обширні персональні сторінки вчених, їхню бібліографію із гіперпосиланнями на повні тексти праць, що генеруються автоматично із загальної бази повнотекстових публікацій.

¹⁷ За даними порталу НАН України (<http://www.nas.gov.ua/>).

Важливим іміджевим та інформаційним елементом сайту академічної установи є поточний анотований бібліографічний супровід останніх видань (представлений Інститутом історії України¹⁸, Інститутом держави і права ім. В. М. Корецького¹⁹, Інститутом філософії ім. Г. С. Сковороди²⁰ та ін.), втім більшість віддає перевагу ретроспективному анотуванню (Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського²¹), або подає коротку неанотовану бібліографію своїх видань (Інститут соціології²²). Інститут історії України, Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса²³, деякі інші установи надають доступ до повного змісту своїх нових видань, незалежно від того, чи публікується їхня електронна версія, а відтак створює можливості для більш глибокого ознайомлення із змістом

¹⁸ На вхідній сторінці порталу Інституту історії України НАН України представлено розділ “З останніх видань Інституту. 2007–2011” (<http://www.history.org.ua/>).

¹⁹ Див.: Нові видання видавництва “Юридична думка” // Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://idpnan.in.ua/ua/vidavnictvo_yridichna_dumka/novi_vidannja_vidavnictva_yridichna_dumka.html.

²⁰ Публікації Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. 2010 рік // Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://www.filosof.com.ua/publik_2010.htm.

²¹ Див.: Публікації Інституту сходознавства // Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://oriental-studies.org.ua/index.php?litera&sendBigAsk&isInst=1>.

²² Див.: Издания сотрудников Института социологии за 2010 год // Інститут соціології НАН України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://i-soc.com.ua/institute/public_2010.php.

²³ Див.: Бібліотека // Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/?mid=11&action=monograph_detail&monograph_id=133

новин видань. Окрім поточного бібліографічного супроводу сайту, Інститутом історії України удоступнено повну ретроспективну бібліографію публікацій установи з 1936 р. (24,8 тис. бібліографічних позицій)²⁴.

Окремі інститути публікують короткі річні звіти про наукову діяльність (Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, Інститут українознавства ім. І. П. Крип'якевича), наукові доповіді (Інститут економіки та прогнозування), презентації (Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи).

Новини, як правило, обмежуються науковими заходами, у яких беруть участь конкретні інститути; Інститут історії України пропонує у цьому розділі користувачам набагато ширший спектр інформації, зокрема, про найважливіші наукові форуми у світовій історичній науці. Не усі установи забезпечують систематичний супровід розділу новин, хоча, зрозуміло, що “застиглі”, статичні й неоновлювані ресурси більше шкодять іміджу академічної науки, аніж рекламують її в інформаційному просторі.

Серед інститутських сайтів лише поодинокі надають доступ до електронних каталогів власних наукових бібліотек (Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса; надає повний доступ до книжкових фондів)²⁵ та архівних і рукописних

²⁴ Станом на квітень 2011 р.

²⁵ [Електронний каталог бібліотеки Інституту] // Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ipiend.gov.ua/script/>.

фондів (Інститут літератури ім. Т. Г.Шевченка; електронний каталог включає лише дисертації)²⁶.

Найбільш запитаним електронним ресурсом гуманітаристики, безумовно, є електронні бібліотеки з повними текстами монографічних і колективних праць, довідкових публікацій, онлайн-ових періодичних та серійних видань. У світі спостерігається стрімке накопичення сукупного цифрового ресурсу гуманітарного знання, сотні провідних національних бібліотек інтегрують зусилля з оцифрування й надання відкритого доступу до тієї частини своїх фондів, що становить суспільне надбання. Потужно розвивається і набуває високого рейтингового рівня історичний сегмент приватних електронних бібліотек, що надають користувачам безкоштовний доступ до оцифрованих праць з історії України, переважно – з історіографічної спадщини XIX–XX ст.²⁷

²⁶ Див.: [Електронний каталог дисертацій, що зберігаються в бібліотеці] // Інститут літератури ім. Т. Г.Шевченка: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://search.ilnan.gov.ua/>.

²⁷ Серед популярних українських приватних проєктів – цифрові бібліотеки “ExLibris”, “Літера”, “Історія України”, “Електронна бібліотека Князева”, “Ізборник”, “Малоруська народна історична бібліотечка”, “Чтиво”; своєрідна цифрова бібліотека порталу “Гуртом” (перший український торрент-трекер); десятки інших проєктів (див.: ExLibris: Електронна цифрова бібліотека. – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/>; Літера. Електронна бібліотека. – Режим доступу: <http://litera-ua.livejournal.com/8211.html>; Історія України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://historyua.narod.ru/>; Електронная библиотека Князева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ebk.net.ua/index.htm>; Ізборник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/>; Малорусская народная историческая библиотечка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mnib.malorus.org/>; Чтиво. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chtyvo.org.ua/>; Друкована література // Hurtom – торрент-толока: перший український торрент-трекер. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewforum.php?f=11> тощо).

Водночас, за поодинокими винятками (Інституту історії України, Інститут соціології, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса), ця найпопулярніша у Мережі форма концентрації і удоступнення наукового знання досі не знайшла належного місця на сайтах установ НАН України. Загальний масив удоступнених на сайтах інститутів повнотекстових наукових праць (без періодичних та серійних видань) є мізерним: він становить бл. 350 позицій, зрозуміло, що це – лише поодинокі і вибіркові видання політологічної (бл. 30), сходознавчої (бл. 30), економічної (14), демографічної (10) та ін. тематики²⁸.

Найбільший за обсягом електронний ресурс власних праць створюється Інститутом історії України: його електронна бібліотека нараховує 214 монографій, колективних праць, збірників статей, документальних та довідкових публікацій (бл. 4 тис. pdf-файлів окремих статей, розділів, параграфів)²⁹. Окрім того, оцифровано й

²⁸ Тут і далі усі обрахунки подано станом на початок квітня 2011 р.

²⁹ На сьогодні електронна бібліотека Інституту нараховує вже бл. 500 публікацій (бл. 6 тис. файлів). Окрім того, у червні 2011 р. розпочато роботи із створення електронного архіву археографічних публікацій XIX–XXI ст., що нараховує нині майже 700 томів фундаментальних публікацій документів і пам'яток з історії України (передусім – повні комплекти багатотомних серійних видань: “Архив Юго-Западной России”, “Акты, относящиеся к истории Западной России”, “Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России”, “Akta grodzkie i ziemskie”, “Полное собрание законов Российской империи”, “Свод законов Российской империи”, “Полное собрание русских летописей”, “Литовская метрика”, “Літопис УПА”, “Трагедия советской деревни”, “Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal” тощо). Частину з них оцифровано в Інституті, більшість же запозичено з інших відкритих ресурсів (з обов'язковими посиланнями на джерело) і систематизовано у розділі “Е-джерела: документи, пам'ятки” за підрозділами: “Давня історія”, “Середні віки”, “Ранній новий час”, “Новий час”, “Новітня історія”, а також “Історіографічні пам'ятки” та “Довідкові публікації” (див.: е-Джерела: Документи, пам'ятки // Інститут історії України НАН України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу:

виставлено на порталі 23 випуски “Історичних зошитів” за 1988–1990 рр. – унікального історіографічного проекту, з якого, власне, стартувала сучасна історична наука³⁰. Ще 21 том хронологічного довідника “Україна. Хроніка ХХ ст.” (2004–2010) виставлено в Інтернет у вигляді бази даних із зручною системою навігації³¹. При цьому ми виходимо з того, що наукова продукція Інституту (як і більшості інших установ Секції суспільних і гуманітарних наук НАНУ) друкується вкрай обмеженими накладками (100–150 прим.), переважно – на власній поліграфічній базі (до 80% від загального обсягу). Фактично вона споживається там, де створюється, майже не потрапляючи на книжковий ринок. Половина накладу – це обов’язкові примірники, що розсилаються до бібліотек. Решта поширюється, як правило, безкоштовно, у науковому середовищі. Саме тому майже вся друкована продукція Інституту паралельно оприлюднюється на порталі у повнотекстовому вигляді.

Динамічніше розширюються репертуар і обсяги онлайнової наукової періодики і серійних видань. Загальновідомо, що електронні наукові журнали відіграють ключову роль у сучасному науковому комунікативному середовищі, забезпечуючи передусім оперативну актуалізацію наукових досягнень, їх тематичну концентрацію, уможлиблюють безперервність наукового дискурсу. У США не менше

http://www.history.org.ua/index.php?urlcrnt=projects/select.php&seriaName=e_dzherela.

³⁰ Див.: Історичні зошити // Інститут історії України НАН України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу:

<http://www.history.org.ua/index.php?urlcrnt=JournALL/select.php&seriaName=preprint>.

³¹ Див. спеціальний розділ порталу – “Хроніка ХХ століття”

(<http://www.history.org.ua/index.php?urlcrnt=projects/select.php&seriaName=hrono>).

2/3 запитів у системі наукової комунікації припадає на статті у періодиці.

Загалом представлений на сайтах академічних інститутів електронний образ періодики (бл. 70 назв, понад 900 чисел/томів) наближається до реальних обсягів масиву, що друкується у традиційному паперовому форматі; втім, більшість видавців удоступнюють лише зміст окремих чисел/томів часописів. Видання останніх років, як правило, виставляються вже як повнотекстові; за рахунок ретроспективного оцифрування сукупна електронна бібліотека гуманітарної періодики на сайтах інститутів постійно зростає. Повнотекстові онлайнві публікації сягають 30–40% від загального обсягу проанонсованих на сайтах бібліографічних позицій часописів і нараховують бл. 300 томів. Серед них – провідні галузеві часописи і серійні видання: “Український історичний журнал” (79 чисел за 13 останніх років), “Мультиверсум. Філософський альманах” (39), “Бібліотечний вісник” (23), “Економіка і прогнозування” (20), “Соціологія. Теорія, методи, маркетинг” (20), “Економіка і прогнозування” (20), “Наукові записки Інституту політологічних та етнонаціональних досліджень” (17), “Слово і Час” (16), “Демографія та соціальна політика” (16), “Рукописна та книжкова спадщина України” (13), “Економічна теорія” (8), “Народна творчість та етнографія” (8)³² тощо. На “Українському лінгвістичному порталі” проанонсовано підготовку електронної версії часопису “Мовознавство” (йдеться лише

³² Обрахунки автора станом на квітень 2011 р.

про анотації статей за 2002–2005 рр.)³³. Найбільший масив власної наукової періодики та серійних видань представляє у Мережі Інститут історії України: 25 назв, бл. 180 чисел/томів, 4,5 тис. статей, що відображають увесь спектр тематики та найвагоміші результати наукових досліджень.

Показово, що у масиві соціогуманітарної періодики установ Секції немає жодного електронного видання, яке не мало б друкованого аналога. У переліку електронних фахових видань представлені, зокрема, економічні, юридичні, педагогічні науки, державне управління тощо, але серед засновників цих часописів немає жодної академічної установи³⁴. Можливо, потреби академічної гуманітаристики цілком задовольняються наявними друкованими виданнями, втім перспективу розбудови електронної наукової періодики не варто випускати з уваги.

Наступна проблема – мовний аспект. Англomовні електронні ресурси (передусім анотації наукових праць, зміст часописів і монографій, не кажучи про переклади самих праць англійською мовою) є важливим інструментом інтеграції гуманітарних наук у світовий академічний простір і водночас одним із критеріїв фахової спроможності вчених. Адже 98% науково-технічної інформації у сучасному світі з'являється англійською мовою, відтак саме вона є

³³ Див.: Електронні проекти // Український мовно-інформаційний фонд НАН України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ulif.com.ua/UMIF/projects>.

³⁴ Див.: Перелік електронних фахових видань // Вища атестаційна комісія України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.vak.org.ua/profjournals4.php> (01.10.2011).

мовою доступу до світових наукових здобутків³⁵. Відтак усвідомлення необхідності розвитку і постійного супроводу англomовного електронного ресурсу гуманітаристики зможе стати дієвим фактором подолання її очевидної ізольованості від світової науки. Щодо інститутів Секції суспільних і гуманітарних наук, то лише шість установ (Інститут історії України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, Інститут соціології, Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса, Інститут економіки та прогнозування) підтримують супровід скорочених англomовних версій веб-сайтів. Англomовні версії анотацій та змісту наукової періодики, а також книжкових видань пропонують користувачам лише Інститут історії України та Інститут літератури; російськомовні версії – Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи³⁶.

Характерною особливістю дослідницьких соціогуманітарних ресурсів Інтернету є майже повна відсутність повноцінних персональних сайтів вчених-гуманітаріїв, що надають максимально широкі можливості для репрезентації творчої особистості в сучасному інформаційному середовищі. У кращому випадку їх заміняють персональні сторінки на офіційних сайтах академічних установ або реферативний журнал “Джерело” на порталі НБУВ, що містить короткі біо-бібліографічні довідки про вчених-гуманітаріїв і жодних

³⁵ Ди.: *Стрїха М.* Вбити мову // Українська правда. – 13 вересня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/09/13/5378038/>

³⁶ Порівн., відповідно: http://www.history.org.ua/eng_index.php; <http://www.slovoichas.in.ua/>; http://www.idss.org.ua/public_rus.html.

повнотекстових ресурсів³⁷. Наприклад, в історичному сегменті Інтернету функціонує не більше двох десятків персональних сайтів українських істориків (С. Білокінь, П.Гай-Нижник, Ю. Мицик, І. Гирич, В. Литвин³⁸ та ін.).

Джерельна складова гуманітаристики, передусім документальна спадщина, писемні пам'ятки, що складають фундамент соціогуманітарних досліджень, представлені в українському сегменті Інтернету вкрай фрагментарно і хаотично, до того ж – переважно аматорськими або освітніми ресурсами, що є неспівмірними із потужним археографічним доробком установ Секції за два останні десятиліття у традиційному друкованому форматі. Яскравим свідченням аматорської безпорадності у веб-репрезентації історичного минулого України через призму документів і пам'яток є розділ “Історичні документи” дочірнього проекту Вікіпедії “Вікіджерела”³⁹. Безсистемний підбір документів відзначає і український розділ мережевого американського археографічного проекту “Євродокументи” (EuroDocs) – “Першоджерела до історії європейських

³⁷ Український реферативний журнал “Джерело”// Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/urzh/index.html>.

³⁸ Сергій Білокінь. Історик України: персональний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.s-bilokin.name/>; Павло Гай-Нижник: [персональний веб-сайт]. – Режим доступу: <http://hai-nyzhnyk.mylivepage.com/>; Юрій Мицик: сайт українського історика. – Режим доступу: <http://mytsyk.com/>; Ігор Гирич. Історик України: персональний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.i-hyrych.name/>; Академік НАН України Володимир Михайлович Литвин. Голова Народної партії: [персональний веб-сайт]. – Режим доступу: <http://www.lytvyn-v.org.ua/news/>.

³⁹ Див.: Категорія “Історичні документи” // Вікіджерела. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikisource.org/wiki/Категорія:Історичні_документи.

країн”⁴⁰. Зрозуміло, ці і подібні проекти концентрують лише наявні у Мережі документи і пам’ятки. Відтак очевидною є перспектива розробки академічного проекту, який об’єднав би зусилля установ передусім історичного профілю і представив би в електронному вигляді систематизований корпус документів і пам’яток, що складають писемну історико-культурну спадщину України⁴¹.

Важливим сегментом цього корпусу мають стати також унікальні архівні та рукописні зібрання академічних установ, передусім Інституту рукопису та Інституту архівознавства НБУВ, рукописні фонди Інституту археології, Інституту літератури ім. Т. Шевченка, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського, що є важливою складовою Національного архівного фонду. Показово, що усі без винятку архівні зібрання та рукописні фонди установ Секції мають друковані каталоги й путівники, але жодного з них користувач не знайде в онлайн-доступі. Єдиним загальнодоступним довідником залишається список рукописних фондів Інституту літератури⁴². Жоден з архівних підрозділів зазначених установ не має власного сайту. Відтак, порівняно із документальними ресурсами

⁴⁰ History of Ukraine: Primary Documents // EuroDocs. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу:

http://eudocs.lib.byu.edu/index.php/History_of_Ukraine:_Primary_Documents.

⁴¹ Пілотний проект із створення зведеного археографічного ресурсу представлено, як вже зазначалося вище, на порталі Інституту історії України НАН України, див. прим 29.

⁴² Список опрацьованих рукописних фондів Інституту літератури НАН України в алфавітному порядку; Список опрацьованих рукописних фондів Інституту літератури НАН України в порядку нумерації // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу:

<http://www.ilnan.gov.ua/docs/Фонди%20за%20алфавітом.pdf>;

<http://www.ilnan.gov.ua/docs/Фонди%20за%20номером.pdf>.

державних архівних установ, академічні фонди перебувають на маргінезі архівних веб-ресурсів Інтернету.

Виключно важливим і одним із найбільш рейтингових ресурсів Інтернету, є його довідково-інформаційний сегмент. Присутність академічної гуманітаристики і тут майже непомітна. Одним із небагатьох академічних енциклопедичних видань, представлених у вільному доступі в Мережі, є десятитомна “Енциклопедія історії України”. Синхронно із друкованою версією вона оприлюднюється на сайті Інститут історії України у двох варіантах: у повнотекстовому та у вигляді бази даних із зручною навігацією і можливостями пошуку. На сьогодні доступно бл. 7,5 тис. статей шести опублікованих томів ЕІУ (із загального масиву у 12,4 тис. статей)⁴³. У перспективі е-ЕІУ має перетворитися на самостійний, “живий” і постійно оновлюваний ресурс, що буде максимально адекватно відображати стан історичної науки взагалі, а також стан наших уявлень про конкретні історичні процеси, події, факти, персоналії зокрема. До нової енциклопедії залучатимуться мультимедійні сегменти з фото-кіно-фоно- і відеодокументальними ресурсами.

Користується популярністю шеститомна “Юридична енциклопедія” (1998–2004) Інституту держави і права ім. В. Корецького. Щоправда, вона оцифрована і доступна в Інтернеті (без коректних бібліографічних посилань на академічне першоджерело) двома різними приватними ресурсами, що не мають відношення до

⁴³ е-Енциклопедія історії України // Інститут історії України НАН України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?l=EHUs>.

видавця (“Лексика – українські енциклопедії та словники” та “Циклоп – енциклопедії та словники”)⁴⁴.

Майже повна відсутність мережових версій академічних енциклопедичних видань, зокрема такого масштабного академічного проекту як 25-томної “Енциклопедії сучасної України” (Інститут енциклопедичних досліджень НАН України; видано 8 томів), компенсується публікацією в Мережі класичних енциклопедичних праць, – десятитомної “Енциклопедії Українознавства” (останнім часом повнотекстова публікація на сайті книгарні “Горизонт” згорнута до зразків окремих статей⁴⁵) та дванадцятитомної “УРЕ” (представлена приватним ресурсом “Лексика”)⁴⁶; а також тематичними енциклопедичними та енциклопедично-словниковими мережевими публікаціями позаакадемічних видавців, серед них: тритомний “Довідник з історії України”; “Енциклопедія українського козацтва”, “Енциклопедія Києва”; “Квазі-енциклопедія ОУН-УПА”; “Николаевская область: Электронная историческая энциклопедия”; “Українці у Сполученому Королівстві: Інтернет-енциклопедія”; “Острозька академія: Енциклопедичне видання”; “Енциклопедія політичної думки”; “Енциклопедія пам’яток”; “100 видатних імен України”; “Універсальний словник-енциклопедія (УСЕ)”; “Україна

⁴⁴ Юридична енциклопедія – Шемшученко Ю. С. // Лексика – українські енциклопедії та словники. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/legal/>; також: Юридична енциклопедія // Циклоп – енциклопедії та словники. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyclop.com.ua/content/view/330/43/>.

⁴⁵ Енциклопедія Українознавства // Книгарня “Горизонт”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://horyzont.narod.ru/slownyk_4.htm.

⁴⁶ Українська Радянська Енциклопедія // Лексика – українські енциклопедії та словники. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/ure/>.

XIII–XVIII ст.: Енциклопедичний словник-довідник”; “Енциклопедичний словник-довідник з туризму”, “Малий словник з історії України”; “Ілюстрована енциклопедія історії України”; “Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР”; “Кам’янець і Кам’янецьчина від “А” до “Я”: Матеріали до регіонального енциклопедичного словника” тощо⁴⁷. Зразковим мережевим академічним енциклопедичним ресурсом універсального типу залишається англomовна “Internet Encyclopedia of Ukraine”⁴⁸.

Про запитаність енциклопедичних ресурсів в Інтернеті свідчить і поява квазіенциклопедій – як наприклад, популярної “Української Інтернет-енциклопедії” – по-суті універсального вільного електронного ресурсу із текстами документів, статтями, фрагментами підручників тощо, своєрідного мініатюрного клону Вікіпедії⁴⁹.

Феномен Вікіпедії став серйозним викликом академічній гуманітаристиці, на який вона досі не відреагувала адекватно. Попри безумовно лідерські позиції у сфері універсалізації та максимального удоступнення знання, попри задекларовані засади об’єктивності і неупередженості, Вікіпедія стала не лише потужним каналом трансформації наукового знання у загальнодоступне, але й потужним інструментом формування суспільної свідомості, адже усі без винятку пошукові системи Інтернету виводять її на перші рейтингові позиції,

⁴⁷ Перелік з гіперпосиланнями див. на порталі Інституту історії України НАН України (<http://www.history.org.ua/?l=EHUs>).

⁴⁸ Encyclopedia of Ukraine / Canadian Institute of Ukrainian Studies. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.encyclopediaofukraine.com/>.

⁴⁹ Українська енциклопедія // UAPEDIA.COM.UA. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uapedia.com.ua/>.

відтак, практично будь-яка довідкова інформація для користувачів Інтернету не обходиться без цього ресурсу. Українська Вікіпедія нараховує нині 316,1 тис. статей, посідаючи 14-те місце за кількістю статей з-поміж 282-х Вікіпедій різними мовами світу, відтак вона стала найбільшою в Інтернеті україномовною базою знань⁵⁰.

Але водночас Вікіпедія залишається *позаакадемічним* проектом у тому сенсі, що не є включеною до сфери наукових інтересів вчених-гуманітаріїв. Принаймні, серед істориків дописувачі Вікіпедії нам невідомі. Водночас зрозуміло, що хоча формування українського сегменту Вікіпедії є завданням загальнонаціонального значення, воно залишається у сфері особистих громадянських обов'язків вчених і, зрозуміло, не може підлягати жодному регулюванню.

Важливим науково-довідковим ресурсом і водночас засобом формування національної ідентичності є національні біографічні словники. Інститутом біографічних досліджень НБУВ за останнє десятиліття проведена масштабна робота із створення й наповнення національного УБС. Багаторічний доробок вчених у сфері національної біографістики найближчим часом має увійти в інформаційний простір і стати надбанням широкої спільноти. Відтак надання онлайн-доступу до створених в Інституті двох основних баз даних – «Джерела національної біографістики» та «Алфавітний словник УБС» («Персоналії») – залишається пріоритетним завданням⁵¹.

⁵⁰ Станом на 1 жовтня 2011 р. (див.: http://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_Вікіпедія).

⁵¹ Див.: Інститут біографічних досліджень // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/library/ibi.html>.

Як приклад успішного функціонування біографічних веб-ресурсів національного рівня можна навести масштабний проект “Великий російський біографічний словник” (50 тис. гасел), що посідає важливе місце серед тематичних мережевих ресурсів Рунету⁵². Унікальний проект, що акумулює авторитетні багатотомні енциклопедичні видання і біографічні словники кінця XIX – початку XX ст., є приватною ініціативою. Інший приклад – онлайнний академічний “Угорський біографічний словник” (20 тис. гасел), що створювався Національною академією наук упродовж трьох десятиліть⁵³. “Польський біографічний словник” – дітище Інституту історії Польщі ПАН – створюється з 1935 р. і на сьогодні вміщує 30 тис. біографічних гасел. У 2005 р. він був оголошений недержавним Інтернет-ресурсом “Віртуальна Польща” до онлайнної публікації⁵⁴, але, ймовірно, через проблеми з авторським правом так і з’явився в Мережі. В Інтернеті розміщено лише його онлайнний перелік гасел⁵⁵.

Перспективним напрямком діяльності у сфері формування і репрезентації електронних ресурсів соціогуманітарних наук можна вважати розбудову галузевих порталів, коли до власних наукових

⁵² Гиперпроект “Большой русский биографический словарь”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rulex.ru/brbs1.htm>.

⁵³ Magyar Életrajzi Lexikon // Magyar Elektronikus Könyvtár. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mek.niif.hu/00300/00355/html/>.

⁵⁴ Polski Słownik Biograficzny online (Gazeta Wyborcza. – 08-06-2005) // Wirtualna Polska. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ksiazki.wp.pl/tytul.iPSB-Polski-Slownik-Biograficzny-online_wid,5648_wiadomosc.html

⁵⁵ Polski Słownik Biograficzny: Wykaz opublikowanych haseł // Polski Słownik Biograficzny. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psb.pan.krakow.pl/>.

ресурсів певного інституту інтегруються сторонні профільні науково-дослідні, освітні та інформаційні блоки, створювані за його межами. Відтак сайт перетворюється на точку доступу до універсальних ресурсів певної галузі і набуває рис веб-порталу з потужними дослідницьким, історіографічним, джерельним та енциклопедично-довідковим сегментами, каталогом галузевих Інтернет-ресурсів в Україні і світі, зручними інструментами пошуку, можливістю віддаленого керування певними сегментами ресурсів (тобто, можливостями наповнення сторонніми особами і установами). Загалом, у стратегії розвитку електронних ресурсів шлях від супроводу веб-сайтів установ до створення і розбудови галузевих Інтернет-порталів проглядається цілком чітко.

На сьогодні можна говорити про успішне функціонування лише одного галузевого гуманітарного порталу сучасної онлайнової інформаційно-лексикографічна системи “Український лінгвістичний портал” (Мовно-інформаційний фонд НАН України)⁵⁶; зусиллями Інституту історії України створюється Національний історичний портал. Аналогічні галузеві портали можуть бути розроблені на базі сайтів установ Секції. Вихідною позицією розбудови порталу має стати передусім пошук, реєстрація та каталогізація відповідних галузевих ресурсів Інтернету. Для прикладу можна навести зразковий для пам’яткознавчої сфери анотований каталог ресурсів Інтернету на сайті

⁵⁶ Див.: Український лінгвістичний портал // Український мовно-інформаційний фонд НАН України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ulif.com.ua/UMIF/>.

Центру пам'яткознавства НАН України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (понад 200 позицій)⁵⁷.

Одним із реальних шляхів включення здобутків гуманітарних дисциплін до світової бази знань є активізація співпраці установ Секції з відкритою базою даних “Центральноєвропейський журнал соціально-гуманітарних наук”, спонсорованою Польською, Чеською, Словацькою і Угорською академіями наук. Цей потужний академічний Інтернет-ресурс удоступнює англomовні резюме на статті, що друкуються національними мовами у понад 270 наукових часописах і на сьогодні містить понад 18 тис. анотацій. У базі представлено 10 українських часописів (“Економіка і прогнозування” “Економічна теорія”, “Філософська думка”, “Соціологія”, “Українська мова”, “Вісник НАН України” та ін.); для порівняння: польську гуманітаристику представляють тут 180 журналів⁵⁸.

Зрозуміло, у сфері репрезентації соціогуманітарних наук в Інтернеті залишається багато відкритих питань, зокрема, дискримінація електронних публікацій порівнянно з паперовими, авторське право на веб-публікації, проблема їхньої автентичності, проблема наукової верифікації масового знання, проблема тотальної заполітизованості гуманітарної складової вітчизняного сегменту Інтернету, проблема поєднання відкритості й інтерактивності з дотриманням наукового

⁵⁷ Див.: Українські Інтернет-проекти // Відлуння віків: Український пам'яткоохоронний Інтернет-ресурс. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pamjatky.org.ua/?page_id=34.

⁵⁸ Див.: CEJSH: The Central European Journal of Social Sciences and Humanities / Academy of Sciences of the Czech Republic, Hungarian Academy of Sciences, Polish Academy of Sciences and Slovak Academy of Sciences. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cejsh.icm.edu.pl/>.

рівня дискусії, проблема знецінення наукового знання через невпинне зростання нелегальних “колекцій рефератів для студентів і школярів” і авторефератів дисертацій, комерціалізація та процеси згорання веб-ресурсів, раніше наданих у відкритий доступ тощо⁵⁹.

Стереотипно зневажливе сприйняття вченими-гуманітаріями електронних форм інформаційних ресурсів як вторинних цілком зрозуміле, адже попри наявність серйозних науково-організаційних заходів і низки державних програм у сфері інформаційної діяльності Академії, у повсякденному житті ми звикли працювати з традиційними носіями інформації – книжками і архівними документами у бібліотеках і архівах. Але, якщо вірити обрахункам спеціалістів Британської бібліотеки, за якими на 2020 рік до 90% усіх наукових інформаційних ресурсів будуть існувати і, відповідно, ними будуть користуватися лише в цифровій, зокрема в онлайнній формі⁶⁰, то прорив академічної науки у розбудові суспільства Знання стане можливим лише за умови врахування або принаймні усвідомлення зазначених факторів.

Загалом, констатуючи наявність вагомих результатів і позитивних тенденцій у організації представлення вітчизняної соціогуманітаристики в українському сегменті мережі Інтернет, слід

⁵⁹ Тим не менше, за оптимістичними оцінками OCLC, провідного інформаційного бібліотечного центру в Дубліні (Огайо, США), до 40% усіх наявних Інтернет-ресурсів функціонує у відкритому доступі (Копанєва В. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – К., 2009. – С. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2009/09kvoiri.pdf>).

⁶⁰ Копанєва В. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – К., 2009. – С. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2009/09kvoiri.pdf>).

відзначити нагальну необхідність інтеграції зусиль усіх установ Секції суспільних і гуманітарних наук та вищих навчальних закладів для оприлюднення в Інтернеті цілісних зібрань поточної та ретроспективної наукової продукції, сприяння формуванню у суспільства сучасного наукового світосприйняття, активізації євроінтеграційних процесів у вітчизняному науково-інформаційному просторі.